

DÉKEI KRISZTA

Mona Lisától a gyilkos galócáig

Vadnyugat. Az avantgarde Wrocław története

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest
2016. október 1 – november 27.

Aki a szocializmusban töltötte ifjúságát, tudta, hogy a kortárs lengyel művészet nagyon jó, s itt nemcsak a plakátokra gondolhatunk, hanem a filmekre (Wajda) vagy a színházakra is (Kantor). Áltathattuk magunkat azzal, hogy egy nagyobb ország sokkal több tehetséget „termel”, de már akkor is világos volt, hogy a Lengyelország minden belpolitikai nehézsége (többek közt a szükségállapot) ellenére szabadabb volt nálunk. Hogy miért, azt könnyen kiolvashatjuk a kiállításból. Wrocław (Breslau avagy Boroszló) mint az idej, Európai Kulturális Fővárosok egyike kissé szokatlan, de a város történetével összefüggő koncepció szerint ünnepelte e címet: nem befelé (például a város mikro-történelmi feltárásának irányába), hanem a külvilág felé nyitott. Így a társművészeti produkciók mellett a wrocławai Kortárs Művészeti Múzeum is utazó kiállítást állított össze szemlátomást igen tekintélyes anyagából.¹ A Ludwig Múzeum első emeletét elfoglaló kiállítás közel százharminc művésztől majdnem ötszáz művet és ötórányi filmanyagot tartalmaz; nem meglepő, hogy az amúgy igen izgalmas és jól megrendezett mega-tárlat erősen feszegeti a befogadhatóság határait. Mivel nem tanulmányt írok, hanem kritikát, így írásom szükségképpen kissé hiányos és töredékes lesz.

A kiállítás címében megjelenő vadnyugat-metafora a város 1945 utáni állapota utal. Az ország nyugati részén elhelyezkedő, akkor egymillió települést a szovjet bombázók teljesen letarolták, ráadásul a potsdami konferencia után az itt lakó németek helyébe a szovjet fennhatóság alá került területeken ragadtak költöztették. A visszaszerzett térségbe érkező, itt gyökértelen lakosok valóban úgy érezhették, mintha a kietlen semmibe, a totális ideiglenességbe érkeztek volna, ami egészen az 1990-ben aláírt, új német-lengyel szerződésig és a szovjet csapatok 1992-es kivonulásig tartott. Ráadásul az újjáépítést sem sietették; a korábban németek által lakott terület a legutolsó volt a hatalom listáján. Ez a kiállítás valódi, a város kultúrtörténelmi szövetét felmutató kezdőpontja (bár a második, középső teremben láthatjuk), amelyet a hatvanas években készült fényképek közé ékelt videó tesz még érdekesebbé; a TADEUSZ KONWICKI által rendezett

Szaltó című, egyébiránt itt felvett film egyik részében maga ZBIGNIEW CYBULSKI, Kelet-Európa James Dean-je lejt fura táncot (a *Hamu és gyémántot* is itt forgatták). Az installációt kortárs, a kilencvenes évek után készült, sivár, nyomasztó és a kollektív emlékezetből kiradirozott helyekről készült munkák keretezik; itt láthatjuk ALLAN SEKULA fényképét, amelyen egy volt titkosszolgálati bázist örökít meg (2009), RINEKE DIJKSTRA híres gyermekfotóinak egyikét (1992) és ZBIGNIEW Libera *Történelemóra* című művét (2012), amely egy régi szovjet, felhagyott katonai bázison készült. Ide került ROBERT RUMAS gyilkos galócás sorozata (2007) is, melyben lepattant téeszkek udvarain tűnnek fel az óriásra nőtt, pöttyös gombák (Rumas felel egyébként a kiállítás dizájnjáért). A kiállításból azonban kiderül, hogy a címében megjelenő hívószó (az avantgárd) nem a fogalom totális felpuhítását jelenti, hanem az úgynevezett, időrendbe és tematikusan rendezett törzsanyagot, továbbá azt, amit a magyar terminológia szerint undergroundnak tekintünk (a nyolcvanas évek és a kilencvenes évek eleje). Az avantgárd rész az amúgy a helyi hatóság által 1966-ban létrehozott, de önállósulása (a konceptualizmus propagálása) miatt 1971-ben megszüntetett MONA LISA GALÉRIÁTól indul (dokumentumfotók a kiállításokról), egész pontosan NATALIA L.L. művével, aki kockákból rakta ki férje, ANDZREJ LACHOWITZ letartóztatási parancsának képeit (1970), és a tavaly elhunyt Lachowitz egyik, 1980-as munkájával zárul – ez nyilván a művészpárnak tett gesztus vagy

¹ A korábbi állomások: Zachęta, Varsó, 2015. június 19 – szeptember 13.; Kunsthalle / Hala umenia, Kassa, 2015. október 6 – november 15.; Kunstmuseum Bochum, 2016. március 5 – május 8.; Museum of Contemporary Art / Muzej Suvremene Umjetnosti, Zagreb, 2016. június 16 – augusztus 15.

tisztelgés. Nem mintha nem tettek volna sokat a wrocławai művészeti életért: ők alapították 1970-ben a vándorló PERFAMO Galériát, és Natalia L.L. (a Consumer Art megteremtője, a falosz alakú banánt vagy krinlint nyalogató, 1972-ben a *Flash Art* címlapján is szereplő művész) rendezte 1978-ban az első lengyel feminista művészeti kiállítást, amelynek anyaga itt is látható. A kiállítás külön részt szentel a hatvanas évek második felében induló konkrét költészetnek, ezen belül is a 2003-as *Velencei Biennálén* a lengyel pavilonban szereplő STANISLAW DRÓŹDŹnak (az itt látható egyik 1967-es műve, amely a kérdőjelek használatán alapul, formai szempontból igen hasonlít Türk Péter 1972-es balatonboglári kérdőjeles kísérleteire). Külön kis részt kapott a koncept, de a legnagyobb durranás az ún. építészeti blokk. Az 1970-ben megrendezett wrocławai *Vizuális Művészek Szimpóziumára* készített tervek (plusz fél óra diavetítés) bár konkrét helyszínekre és a megvalósítás szándékával születtek, mégis nagyvonalúak és lehengetők, kisebb

2 A képen valójában egy modell szerepel.

csodával érnek fel. Ebben a részben található a TERRA szekció, a nemzetközi, fiatal alkotók (például a később hírnevet szerző REM KOOLHAS) utópia-projektjeit bemutató rész, a KRZYSZTOF MEISNER rajzai alapján elővarázsoljt jövőbeli város képei, az 1974-ben Lengyelország legmagasabb pontján, a cseh határon felépült, repülő csészealjakra emlékeztető meteorológiai obszervatóriumról készült fotó vagy JADWIGA GRABOWSKA-HAWRYLAK wrocławai, „WC-ülőkés” elemekből álló, a kiállítás hatására elbontás helyett megmentésre és felújításra „ítélt” lakótelepe. A színházi szekció szintén a nyílt vagy nyitott város képét sugározza. Wrocław azért lett, az ami, mert állandó kapcsolatban állt nem csupán a szovjet-blokk,³ hanem a nemzetközi szcéna képviselőivel. Továbbá mert nyitott az az „utca népe” felé, s nem ragadt bele az elit (ellenzéki) művészet (vagy a zenei szubkultúra) világába. Az olyan alternatív zenei/művészeti/utcai akciók, mint az *Őrnagyot szenátornak!*, melyben egy szemmel láthatóan illuminált ember készül vezetői posztra törni, vagy a köztéren zajló *Törpék forradalma* láthatóan megmozgatták a helyi lakosokat. Nyilván sokat segítettek a különös helyeken megrendezett koncertek; a helyi sztárzenekar, a KORMONARY például fellépett uszodában, víztoronyban, a helyi Olimpiai Stadion gyermeknapi koncertjén (ahol a gitáros meztelenre vetkőzött, majd elvitték a rendőrök), valamint a keleti határon húzódó erődtényrendszerben is. (A wrocławai Kortárs Művészeti Múzeum is egy német légvédelmi óvóhelyben működik; három koncentrikus körből áll és öt emelet mélyen húzódik a föld alatt.) Nem mintha nem lett volna egy zárt, konceptes vonulat is. Míg ANNA KUTERA látványosan kereste a közönséget (önnön fotóját osztogatta vagy ártatlan képpel kereste

3 A kiállításon látható, hogy a Galerija Sztukiban magyar művészek – Maurer Dóra, Attalai Gábor, a Pécsi Műhely tagjai – is szerepeltek.

Vadnyugat. Az avantgarde Wrocław története
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2016. október 1 – november 27.
© Fotó: Rosta József

a róla elnevezett utcát), ROMUALD KUTERA megmaradt az ITT-OTT szavak ide-oda helyezésénél, KONRAD JARODZKI pedig papírcsíkokkal tagolta a tájat (ugyanekkor, 1971-ben SZÍJÁRTÓ KÁLMÁNT és KISMÁNYOKI KÁROLYT is ez foglalkoztatta). Itt is szerepelnek olyan munkák, amik csak egy zárt közösséget érintettek (lehet, hogy megkövetnek, de a mail-art – minden demokratikus jellege ellenére – inkább hasonlít egy a társadalmi problémákon felülemelkedő, elit klubhoz) – bár kétségkívül hatásos WANDA GOLGOSWSKA *Föld* gyűjteménye is (a világ különböző nyelvein leírt föld szó).

A kiállítás legviccesebb műve az 1982-ben alakult LUXUS csoport installációja, a *Te is lehetsz King Kong*. A szemétből és újrahasznosított elemekből (kartondobozokból, műanyag játékokból, porszívó csőből, plüss kutyusokból) összeálló városkép (iskolával, köztéri büszttel és a krematóriummal), a felülről nézett tájkép sem feledteti, hogy a csoport egyik alapelve a „művészet társadalmisítása” volt. Gondolhatnánk, hogy egy kismimzett és a hatalom által negligált térben könnyű szabadon alkotni – de ehhez egy kell egy közösség is, amely elfogadja, szereti és támogatja ezt. Talán ezért születtek Lengyelországban jó művek.

GRUPA LUXUS
A Luxus Csoport tájékoztatja önt, hogy akár ön is élhet így, 1993
A Wrocław Kortárs Művészeti Múzeum gyűjteményéből

Vadnyugat. Az avantgarde Wrocław története
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2016. október 1 – november 27.
© Fotók: Rosta József

Vadnyugat. Az avantgarde Wroclaw története
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2016. október 1 – november 27.
© Fotók: Rosta József

